

STADSLANDBOUW IN 'GASTROPOOL' NEW YORK

In de metropool New York draait het leven voor een belangrijk deel om eten. Voedsel wordt steeds vaker gezien als een verbindend element in het dagelijks leven. Het raakt aan uiteenlopende zaken als gezondheid, onderwijs, ontspanning en sociale cohesie.

Stadslandbouw is hot en New York City wordt gezien als een lichtend voorbeeld daarvan. Aandacht voor de productie van voedsel in en bij de stad past in de groeiende belangstelling voor de mondiale voedselproblematiek. New York wordt wel aangeduid als 'gastropool' – een combinatie van gaster (oud-Grieks voor maag) en metropool. Het leven in New York draait voor een belangrijk deel om eten. Planning speelt in dit verband een rol van toenemende betekenis: onder meer bij het in kaart brengen van geschikte plekken voor stadslandbouw, het aanwijzen van plekken voor winkels en restaurants en het opstellen van regels voor grondgebruik.

De auteurs, beiden planoloog, hebben afzonderlijk van elkaar in 2011 en 2013 enkele maanden in New York gewoond en gewerkt. In deze tekst hebben zij hun indrukken gebundeld en antwoorden gezocht op vragen zoals: Vanuit welke overwegingen gaan verschillende bevolkingsgroepen aan de slag met stadslandbouw en hoe komen de verschillen tot uitdrukking in de aanpak van projecten? Kunnen gemeenschapstuinen een verschil maken in de duurzame productie van betaalbare verse voedingsmiddelen voor mensen met een laag inkomen? Welke rol kunnen planologen hierbij spelen?

Voedsel en identiteit

New Yorkers zijn trots op het multiculturele karakter van hun stad. New York is een stad van etnische minderheden, die elk hun eigen taal en culinaire gewoonten koesteren. Voedsel speelt een belangrijke rol als bevestiging van etnische identiteit. Een boeiend verschijnsel is het ontstaan van New Yorkse varianten op uitheemse gerechten. Dat proces leidt tot gerechten zoals chocolade croissants bereid op Hongaarse wijze in gigantische (want Amerikaanse) porties, Yemenitische empanada's, of een gerecht aangeduid als 'Italiaanse sushi', 'sushi's' die er uitzien als tapas.

New York is een stad met twee gezichten. Voor degenen die een baan hebben en voldoende verdienen om zich een appartement te kunnen veroorloven, is het leven goed. Voor deze groep, naar schatting zestig procent van de ruim acht miljoen inwoners, plus voor de meeste toeristen, is New York een hippe, voedselrijke en groene metropool. Voor de overige veertig procent is het eerder een ongezonde en gesegregerde stad waar betaalbaar voedsel schaars is. In het vervolg komen beide gezichten van de stad ter sprake. Die schets vormt het decor voor een detailstudie over één voedseltuin in het bijzonder, de Ingersoll Garden of Eden; één van de naar schatting 750 gemeenschappelijke tuinen in de stad.

Riverpark farm in New York. Foto: Jessica Dailey

Tweedeling

Ruim een derde van alle acht en een half miljoen New Yorkers betaalt meer dan vijftig procent van het bruto gezinsinkomen aan huur voor een woning. Het aantal daklozen wordt geschat op bijna 60.000 aan het einde van 2015. Meer dan een miljoen mensen is afhankelijk van voedselbonnen en gaarkeukens. In sommige buurten, zoals de South Bronx en East Harlem in Manhattan en Bedford-Stuyvesant in Central Brooklyn, leeft veertig procent van de bevolking onder de armoedegrens. Het officiële werkloosheidscijfer van de staat New York is voor New York City in 2015 gesteld op 5 procent van de actieve beroepsbevolking. Volgens schattingen van maatschappelijk werkers ligt het werkelijke cijfer van de werkloosheid in de armste buurten echter eerder rond de 50 procent. Het is maar met welke maat je meet! De werkloosheid onder zwarten ligt aanzienlijk hoger dan onder andere etnische groepen. Veel gepensioneerden, één-oudergezinnen en mensen met een slecht betaalde baan houden onvoldoende geld over voor gezonde voeding, als er al verse producten te verkrijgen zijn in de wijde omtrek. Wijken waar geen vers voedsel is te krijgen noemt men 'food deserts'. Slechte voeding vergroot de kansen op obesitas, suikerziekte en astma – welke (ten onrechte) wel worden aangeduid als welvaartsziekten. Ruim drie miljoen New Yorkers hebben last van overgewicht en niet minder dan twintig procent van de bevolking lijdt aan obesitas.

'After life in New York, everything else is so boring,' is een veelgehoorde uitspraak onder buitenlanders die enige tijd in New York hebben gewoond. De theaters en musea van Manhattan, de concerten in Central Park, de variëteit aan restaurants, de vista's van Manhattan, de straatmuzikanten; het zijn slechts enkele zaken die het leven in New York de moeite (en de prijs) waard maken. De

bewoners en toeristen die het geld en de tijd hebben lopen of fietsen in kekke merkkleding door Central Park, drinken een Belgisch biertje op een terras in het Meat Packers District of besteden hun vrije zaterdag in een 'crop mob'. Participatie in een oogstploeg op een landbouwbedrijf op het dak van een kantoorgebouw in Queens of Brooklyn met een adembenemend uitzicht op Manhattan is in de mode onder young professionals en welgestelde toeristen. De prijs bedraagt de som van 45 dollar; dat wil zeggen: geen loon naar werken, maar betaling om te mogen werken. Het is één facet van de fascinatie van jonge, progressieve New Yorkers met oog voor de kwaliteit van voedsel en het milieu. Zij doen hun inkopen bij de prijzige keten Whole Foods Market of op de boerenmarkt. Het aantal boerenmarkten is binnen enkele jaren gestegen van enkele tientallen rond het jaar 2000 tot meer dan vijftig reguliere en ruim 120 tijdelijke markten vandaag de dag.

In de grimmige omgeving van arme buurten speelt het verbouwen van voedsel in gemeenschapstuinen een positieve rol

Gemeenschapstuinen

In de grimmige omgeving van arme buurten speelt het verbouwen van voedsel in gemeenschapstuinen een positieve rol. Deze tuinen liggen meestal op grond van de gemeente (in casu de woningbouwvereniging NYCHA) en worden bewerkt door een groep buurtbewoners die er groente en fruit verbouwen, bloemen telen en ontspanning vinden. Gemeenschapstuinen kennen een lange traditie in New York, met periodes van opkomst en neergang. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd er veel voedsel verbouwd in zogenaamde Victory Gardens om voedsel uit te sparen voor de troepen overzee.

Sociale woningbouw heeft in de Verenigde Staten een negatief imago. Het wordt vaak geassocieerd met misdaad en een haveloze omgeving. Dat is ook het geval in New York waar de NYCHA ruim 180.000 wooneenheden onder haar beheer heeft, onderverdeeld in 334 complexen. De NYCHA heeft in 1963 een Garden and Greening Program in het leven geroepen met het expliciete doel om de complexen op te fleuren en de bewoners de beginselen van het tuinieren bij te brengen. Op dit moment wordt er vanuit het programma steun verleend aan 745 individuele en gemeenschapstuinen, verdeeld over zo'n 200 tuincomplexen. Het staat bewoners van een gebouw van de NYCHA vrij om een aanvraag in te dienen voor de aanleg van een tuin. Ze worden geacht zelf een plek te zoeken op de grond van de vereniging, en zelf een idee te ontwikkelen voor de inrichting en het beheer van de toekomstige tuin. De tuinders zijn verplicht om zich jaarlijks te laten registreren bij het beheerbureau van de vereniging. De opkomst van het tuinieren rond sociale woningbouwcomplexen sluit aan bij een algemene opleving van het tuinieren in gemeenschapstuinen vanaf de jaren zestig. In die tijd balanceerde de gemeente op de rand van een faillissement en werden gemeenschapsvoorzieningen tot een minimum ingekrompen. Dat betekende dat politie en brandweer minder konden uitrukken en dat hele buurten in handen vielen van drugsbendes. Veel woningeigenaren in arme buurten die de gemeentebelastingen niet

meer konden opbrengen staken de brand in hun gebouwen in de hoop verzekeringspenningen te innen. De grond ging vervolgens in eigendom over aan de gemeente. Overgebleven buurtbewoners probeerden er onder beroerde omstandigheden het beste van te maken. Zij organiseerden buurtbewaking en cultiveerden planten die spontaan op het puin van ingestorte gebouwen begonnen te groeien. Kunstenaars die zich 'green guerillas' noemden, gooiden zaadbommen over de hekken rond ruïnes in de hoop zo plantengroei te bevorderen. In de loop van de tijd (tussen 1970 en 1990) werd het puin geruimd en ontwikkelden veel tuinen zich tot stedelijke oases.

In overwegend blanke buurten begon in de jaren negentig een proces van gentrificatie: dat is de komst van welgestelde, goed opgeleide young urban professionals. Die zorgden er voor dat huren gingen stijgen en dat het aantrekkelijk werd voor projectontwikkelaars om te gaan bouwen in open gaten. Dit is op grote schaal gebeurd in de East Village van Manhattan en in de Upper West Side; recent breidt de gentrificatie zich ook uit over delen van Harlem en vooral in Brooklyn. In die buurten worden arme (meestal zwarte) mensen verdrongen door mensen met een hoog inkomen. In die opkomende buurten spelen tuinen een positieve rol voor de gemeente en ontwikkelaars. Uit onderzoek van economen blijkt dat gemeenschapstuinen een stijging van de waarde van omliggende percelen (en dus van de opbrengst van de gemeentelijke belasting op onroerend goed) tot gevolg hebben. Dit wordt wel 'ecologische gentrificatie' genoemd.

Planologen moeten de voedselketen en de ruimtelijke effecten die daarmee samenhangen in kaart brengen

De Highline in Manhattan, een park op een afgedankt, verhoogd spoor is een voorbeeld van 'ecologische gentrificatie'. De gebouwen langs het park zijn sterk in waarde gestegen. Foto: Arnold van der Valk.

In arme buurten zijn gemeenschapstuinen niet minder belangrijk maar meestal zien ze er hier anders uit, minder bloemen en meer bakken met teelaarde en compost – gebruikt voor het verbouwen van groente en fruit. Recent onderzoek laat zien dat gemeenschapstuinen vooral gesitueerd zijn in buurten waar weinig winkels zijn te vinden die vers voedsel verkopen. De groenteteelt helpt mensen zonder greencard (illegalen), die niet in aanmerking komen voor voedselbonnen, om te overleven. Volgens een schatting van een maatschappelijk werker in de Bronx gaat het om duizenden mensen.

Ingersoll Garden of Eden

De Ingersoll Garden of Eden staat model voor een categorie van tuinen die momenteel een opleving doormaken. Of en hoe die groei het gevolg is van de economische crisis laten we hier buiten beschouwing.

De Garden of Eden ligt in Fort Greene, een buurt in het noordwesten van Brooklyn. De Raymond V. Ingersoll Houses, een complex van hoogbouwwooningen uit de Tweede Wereldoorlog, was bedoeld voor de huisvesting van werknemers van de voormalige Brooklyn Navy Yard. In het complex wonen zo'n 14.000 mensen in 3500 eenheden. Nadat de scheepswerven in 1966 waren gesloten zijn veel bewoners werkloos geworden. In de jaren zeventig is de buurt met vele andere delen van Brooklyn in verval geraakt. Bedrijven gingen failliet, gebouwen kwamen leeg te staan en de criminaliteit nam toe. In de daaropvolgende decennia is er (weer) sprake van een opgaande lijn, als gevolg van sterke gevoelens van verbondenheid bij de bewoners met hun leefomgeving en de samenwerking met politie en de beheerder van de woningen, de NYCHA. De Ingersoll Garden of Eden is in 2009 opgericht door een groep van vrouwen uit het Ingersoll complex met steun van het tuinfonds van de woningbouwvereniging.

De tuiniers krijgen niet alleen medewerking en steun van de NYCHA maar ook van andere lokale non-profit of filantropische instellingen zoals het Myrtle Avenue Revitalization Project (MARP). Deze organisatie heeft als doel om de economische vitaliteit van de buurt te bevorderen. Tijdens een bijeenkomst van deze organisatie werd in 2009 het probleem van het ontbreken van buurtwinkels met vers en betaalbaar voedsel aan de orde gesteld. Enkele bewoners opperden het idee om bij wijze van oplossing een gemeenschapstuin aan te leggen om verse groenten te verbouwen. Een comité van zes vrouwen wierp zich op als initiatiefnemers. Hoewel er mensen van verschillende rassen en nationaliteiten samenwonen in het complex (waaronder Chinezen en mensen uit Bangladesh) waren de initiatiefnemers uitsluitend zwarte dames. De Aziaten kwamen volgens de initiatiefneemsters niet in aanmerking voor bestuurlijke functies omdat zij het Engels onvoldoende machtig waren.

De Garden of Eden biedt een voorbeeld van een met voedsel verbonden initiatief dat van onderop tot stand wordt gebracht door een coalitie van burgergroepen, zoals de meeste stadslandbouwprojecten. Het welslagen van het project is volgens de oprichters vooral te danken aan de steun van organisaties en personen die betrokkenheid bij het welzijn van de buurten hoog in het vaandel hebben staan zoals het groenfonds van de NYCHA en lokaal georiënteerde non-profit instellingen.

De rol van planners

Op het eerste gezicht speelt ruimtelijke planning een marginale rol in het proces van stadslandbouw en duurzame voedselvoorziening. Economische krachten geven de doorslag. Echter, volgens de American Planning Association zullen planologen in de toekomst een belangrijke faciliterende rol spelen in de planning van lokale en regionale voedselsystemen, als onderdeel van een veelomvattende transitie naar een duurzame samenleving.

Ingersoll Garden of Eden is gesitueerd in een opkomende buurt in Brooklyn waar de tweedeling duidelijk zichtbaar is. Foto: Beatriz Pineda Revilla.

Planologen moeten de voedselketen, en de ruimtelijke effecten die daarmee samenhangen, in kaart brengen. De gegevens kunnen vervolgens worden gebruikt door politici en belangengroepen om hun eisen en behoeften (met name claims voor financiële middelen en regelgeving) kracht bij te zetten. Inventarisatie van lokale en regionale voedselsystemen kan een belangrijke bijdrage leveren aan de lokale economie, dat wil zeggen het behouden en scheppen van arbeidsplaatsen. De APA ondersteunt planning en ontwerp van duurzame voedselsystemen. Als belangrijkste middelen worden genoemd het opstellen van zoningsverordeningen en milieu-effectrapportages. Een laatste aspect betreft sociale rechtvaardigheid: de toegang van consumenten tot gezond voedsel. Dit heeft vooral betrekking op de beschikbaarheid van verse groenten en fruit in arme wijken.

Conclusie

Een verkennende studie van tuinieren en van aanzetten tot verduurzaming van de voedselketen in de gastropool New York, leert dat er nog een wereld valt te winnen op weg naar een duurzaam, rechtvaardig en gezond voedselsysteem. Stadslandbouw kan een bijdrage leveren aan zo'n transitie. Voedsel is een verbindende factor; met uitlopers naar uiteenlopende zaken zoals winkelvoorzieningen, woningbouw, armoedebestrijding, volksgezondheid – en dus ook naar ruimtelijke ordening.

Er broeit iets in New York. Als het lukt om in een metropool van meer dan acht miljoen mensen het roer om te gooien dan zal dat grote gevolgen hebben voor een wereldwijde kanteling naar een meer duurzame samenleving.

Literatuurselectie

- Cohen, N., K. Reynolds & R. Sanghvi (2012) *Five Borough Farm. Seeding the Future of Urban Agriculture in New York City*. New York: Design Trust for Public Space.
- Pineda Revilla, B. (2014) New York. In: Miazzo, F. & T. Kee (Ed.) (2014) *We Own The City. Enabling Community Practice in Architecture and Urban Planning*. Amsterdam: Trancity/Valiz. pp. 152-197.
- Valk, A. van der (2016) *Foodscape Gastropolis New York City*. In: Rogge-ma, R. & G. Keffe (Ed.) *Finding Space for Productive Cities*. Verschijnt binnenkort.

Beatriz Pineda Revilla (beatrizpinedarevilla@gmail.com) is werkzaam als promovendus aan de Universiteit van Amsterdam. Arnold van der Valk (arnold.vandervalk@wur.nl) is hoogleraar Landgebruiksplanning aan Wageningen Universiteit.

Stadslandbouw is hot. De stadsboerderij Battery Urban Farm ligt op een van de duurste plekken van New York City, op het zuidelijke puntje van Manhattan. Foto: Arnold van der Valk.

